

Ко-финансирано од
Европска Унија

Водич

СОЦИЈАЛНА СОЛИДАРНОСТ

Ко-финансирано од Европска Унија

Финансирано од Европската унија. Изразените ставови и мислења се исклучиво на авторот или авторите и не мора нужно да ги одразуваат ставовите и мислењата на Европската унија или Фондацијата за развој на образовниот систем. Европската унија и Фондацијата за развој на образовниот систем не сносат одговорност за нив.

Сите резултати создадени во рамките на проектот „Building social links“ се достапни под отворена лиценца (CC BY-SA 4.0 DEED).

Тие можат да се користат бесплатно и без ограничувања. Копирањето или обработката на овие материјали, целосно или делумно, без согласност од авторот е забрането. При користење на резултатите, задолжително е да се наведе изворот на финансирање и авторите.

СОДРЖИНА

Вовед.....	3
Поглавје 1: Заедништво, одговорност и дејствување – во контекст на социјалната солидарност.....	6
1.1 Дефиниција и значење на поимот.....	6
1.2 Аспекти и контексти на солидарноста.....	7
1.3 Младите и солидарноста.....	7
1.4 Едукација за солидарност – предизвици и можности.....	8
Поглавје 2: Учење солидарност – Искуствен пристап во образованието.....	9
2.1 Свесност и разбирање на контекстот.....	10
2.2 Вклучување и соработка.....	11
2.3 Рефлексија и одржливост на ставовите.....	11
Поглавје 3: Практикување солидарност во образованието – алатки, инспирации и практични примери.....	14
3.1 Едукација за солидарност во пракса – клучни претпоставки.....	14
3.2 Воведни вежби – Од емпатија до ангажман.....	16
3.3. Тематски наставни планови.....	19
3.4. Алатки за поддршка на работата на едукаторот.....	25
3.5. Интегрирање на солидарноста во наставната програма.....	25
3.6. Препораки за едукаторите.....	26
3.7. Резиме.....	27
Поглавје 4: Ирски метод за зајакнување на социјалната солидарност.....	28
4.1. Вовед во ирскиот контекст.....	28
4.2. Три клучни компоненти на методот за социјална солидарност.....	29
4.3. Методот за социјална солидарност како системски модел.....	32
4.4. Заклучоци и значењето на Европа.....	32
Поглавје 5: Солидарност со млади со мигрантско и бегалско искуство.....	34
5.1. Миграцијата како предизвик и можност за училишната заедница.....	34
5.2. Поддршка преку солидарност – потреби и добри практики.....	35
5.3. Солидарност во акција – вежби и практики.....	36
5.4. Меѓукултурна подготвеност како секојдневна практика на солидарност	38
5.5. Резиме – Солидарноста како основа на разновидна заедница.....	38
Поглавје 6: Развој на едукатори и градење култура на солидарност во образованието.....	39
6.1. Едукаторот како лидер на солидарност – улога и предизвици.....	39
6.2. Градење култура на солидарност во рамките на образовниот тим.....	40
6.3. Алатки поддршка на личениот развој на едукаторите.....	41
6.4. Работилница за едукатори: „Солидарноста како практика“.....	42
ЗАВРШНИ ЗАКЛУЧОЦИ И ПРЕПОРАКИ.....	43
Библиографија.....	45

ВОВЕД

Современите општества се соочуваат со сè посложени и покомплексни предизвици. Сè поголемите економски нееднаквости, демографските промени, миграцијата, политичката поларизација, дезинформациите, како и климатските и здравствените кризи, влијаат врз чувството на безбедност и припадност на граѓаните. Во оваа динамична средина, сè повеќе се појавува потреба од интеграција, соработка и заедништво. Токму тука стапува на сцена социјалната солидарност – не само како морален поим, туку и како основа за организирање на заедничкиот живот, градење социјална доверба и зајакнување на врските меѓу луѓето.

Социјалната солидарност е повеќедимензионална идеја. Од една страна, таа претставува етичка вредност втемелена во верувањето дека не сме рамнодушни кон судбината на другите. Од друга страна, таа е општествена и политичка категорија што ја определува врската помеѓу поединецот и заедницата, социјалната одговорност и институционалните форми на поддршка. Во практична смисла, тоа значи подготвеност да се помогне, да се дејствува за општото добро, да се спротивстави на социјалното исклучување и да се поддржат поединци или групи во тешки ситуации. Солидарноста подразбира заедничка одговорност и активно вклучување во општествениот живот – како на локално, така и на глобално ниво.

Во контекстот на образованието, социјалната солидарност станува вредност која не само што треба да се подучува, туку пред сè – да се доживее. Училиштата, образовните институции и другите општествени иницијативи имаат огромен потенцијал да оформат ставови втемелени во солидарноста.

Токму тука младите луѓе учат за соработка, одговорност кон другите, решавање конфликти, како да реагираат на неправда и како да ги препознаат потребите на другите. Образованието може – и треба – да биде простор за зајакнување на социјалните врски и градење култура на поддршка.

Во последните години, сепак, се забележува јасен пад на социјалната доверба и раст на индивидуализмот кај младата генерација. Ова произлегува од различни фактори – културни промени, дигитализација на општествениот живот, притисокот за успех и недостигот од реално искуство во соработка и влијание врз сопствената околина. Младите сè помалку се вклучуваат во традиционалните форми на солидарност, како што се волонтерството или граѓанскиот активизам, а истовремено сè почесто изразуваат поддршка за заеднички вредности – особено во контекст на климатските промени, миграцијата или човековите права. Оваа тензија помеѓу декларираните вредности и реалната вклученост бара особено внимание и поддршка од страна на едукаторите.

Едукаторите – вклучувајќи наставници, ментори, обучувачи и фасилитатори – играат клучна улога во поттикнувањето на социјалната солидарност кај младите. Нивната задача не е само да пренесат знаење за вредности или општествени норми, туку и да создадат простори каде што учениците можат практично да ја доживеат солидарноста: преку соработка, рефлексива, работа на проекти и учество во општествени иницијативи. Особено важно е градењето односи засновани на емпатија, дијалог и внимателност – бидејќи токму тие се темелот на секоја заедница.

Важно е, исто така, да се препознае дека денешните млади голем дел од својата инспирација ја црпат од дигиталниот свет.

Затоа, едукацијата за солидарност треба да ги вклучува и дигиталните алатки и социјалните медиуми – не само како образовен простор, туку и како платформа за градење заедници и промовирање на про-социјални активности.

Ученичките проекти можат да земат облик на онлајн кампањи, подкасти, извештаи или заеднички иницијативи со употреба на технологија.

ПОГЛАВЈЕ 1:

ЗАЕДНИШТВО, ОДГОВОРНОСТ И ДЕЈСТВУВАЊЕ – ВО КОНТЕКСТ НА СОЦИЈАЛНАТА СОЛИДАРНОСТ

1.1 Дефиниција и значење на поимот

Социјалната солидарност претставува духовна и практична врска помеѓу луѓето, заснована на заеднички вредности, заеднички интереси и меѓусебна одговорност. Како што забележува социологот Јовита Радзинска во нејзината статија „Солидарност: Дефиниција и контексти“, таа е „топла“ вредност – вредност која добива општествено прифаќање без разлика на политичките ставови, затоа што се однесува на она што е заедничко, блиско и неопходно. Сепак, солидарноста не е еднозначен поим – таа може да се разбере како спонтана морална реакција, како организирана општествена практика или како темел на социјалната политика.

Според класичната дефиниција на Емил Диркем, постојат два типа на солидарност:

- **Механичка солидарност** – заснована на сличност и хомогеност (карактеристична за традиционалните заедници),
- **Органска солидарност** – заснована на меѓузависност што произлегува од разликите и поделбата на улоги (карактеристична за современите општества).

Современите пристапи, како моделот предложен од Андреас Вилдт, нагласуваат дека солидарноста е повеќе од обичен чин на добра волја. Таа претставува свесен етички избор, втемелен во меѓусебна почит, препознавање и рефлексивност. Делата на солидарност се доброволни, но истовремено носат и чувство на одговорност – и кон себе и кон заедницата.

1.2 Аспекти и контексти на солидарноста

Социјалната солидарност има повеќе аспекти:

- **Морален аспект** – како доблест и став кон другите,
- **Институционален аспект** – како основа на системите за социјална заштита и политики,
- **Системски аспект** – како принцип што го организира заедничкиот живот и обезбедува општествена кохезија.

Постои и културен аспект на солидарноста – изразен преку наративи, симболи и практики кои оформуваат чувство на заеднички идентитет.

Формите на солидарност се разновидни и вклучуваат:

- Меѓугенерациска солидарност (на пр. пензиски системи, грижа за постари лица),
- Територијална солидарност (на пр. политики за кохезија меѓу региони),
- Институционална солидарност (на пр. државни системи за социјално осигурување),
- Граѓанска и дигитална солидарност (на пр. хуманитарни акции на Facebook, групи за поддршка преку апликации за пораки).

1.3 Младите и солидарноста

Денешната младина оформува нови модели на солидарност – помалку хиерархиски, а повеќе мрежни и партиципативни.

Примери за тоа се граѓански иницијативи, неформални организации, кампањи на социјалните медиуми и учество во меѓународни движења како што е „Fridays for Future“. Младите претпочитаат активности што се брзи, конкретни и често користат дигитални алатки, а истовремено покажуваат отвореност кон вредности како соработка, еднаквост и правда.

Образованието треба да го зајакне овој потенцијал преку:

- создавање можности за заеднички активности меѓу ученици од различни социјални средини,
- обработка на теми како миграција, еднакви можности и климатски промени,
- поврзување на локалниот ангажман со глобалните прашања – покажувајќи дека солидарноста може да се изрази на многу начини.

1.4 Едукација за солидарност – предизвици и можности

Најголемиот предизвик во едукацијата за солидарност е нејзината практична примена. Често недостасуваат време, ресурси или институционална подготвеност. Затоа е неопходен системски пристап – интегрирање на солидарноста во целокупната образовна култура. Ова може да се постигне преку:

- редовни волонтерски активности како дел од образовните програми,
- поддршка на младински лидери и ученички совети,
- вклучување на младите во оформување на училишните правила, политики и проекти.

Практикувањето солидарност може да се поврзе и со еколошкото, здравственото и граѓанското образование. Како резултат, се создава образовна средина која не само што зборува за вредностите, туку ги создава заедно со младите.

ПОГЛАВЈЕ 2:

УЧЕЊЕ СОЛИДАРНОСТ – ИСКУСТВЕН ПРИСТАП ВО ОБРАЗОВАНИЕТО

Во контекстот на граѓанското образование и воспитувањето кон заедништво, сè поголемо значење добива пристапот што оди подалеку од пренесување знаења за вредностите – пристап што им овозможува на младите да ги доживеат и практикуваат. Социјалната солидарност, како динамична и повеќедимензионална вредност, бара токму ваков вид на образование.

Во ова поглавје го истражуваме поимот учење солидарност преку дејствување, рефлексивност и соработка. Станува збор не за метода со фиксна формула, туку за сет на едукативни стратегии кои ги поддржуваат младите во развивањето емпатија, чувство на влијание и припадност.

Образованието како простор за практикување заедништво

Солидарноста не се развива во вакуум. За младите да ја разберат и свесно да ја обликуваат, потребна им е безбедна средина што ќе им овозможи да истражат соработка, одговорност и чувство на влијание. Образованието – и формалното и неформалното – треба да биде простор во кој учениците:

- учат да ги препознаваат потребите на другите,
- ги анализираат причините за општествената неправда,
- преземаат дејствија за промена,
- размислуваат за себе и за својот ефект врз светот што ги опкружува.

Во пристапот заснован на солидарност, целта не е да се убедат учениците дека треба да „им помогнат на послабите“, туку да се изгради свест за меѓусебната поврзаност и заедничката одговорност.

Тоа претставува промена на перспективата: од менталитет на добротворност кон пристап втемелен на правичност.

Три нивоа на едукација за солидарност

За да се воведат социјалната солидарност во секојдневната образовна практика, вреди да се разгледаат три нивоа на работа со младите:

2.1 Свесност и разбирање на контекстот

Првиот чекор е градење на знаење и социјална чувствителност. Младите треба да научат за механизмите на исклучување и маргинализација, да разберат како функционираат нееднаквостите и што влијае врз состојбата на групите изложени на ризик од дискриминација. Тука се важни:

- анализа на студии на случај и јавно достапни извештаи,
- дискусии на теми како сиромаштија, миграција, дискриминација,
- учење за историјата на локални иницијативи за солидарност.

Размислувањето за концептот на привилегија исто така може да биде корисно – кој сум јас во општеството, какви привилегии имам, какви ресурси користам, што доживуваат другите?

2.2 Вклучување и соработка

Второто ниво е акција – создавање можности за практикување солидарност во реалниот живот. Младите се вклучуваат во проекти кои имаат реално општествено влијание. Ова може да вклучува:

- волонтирање во локални организации,
- организирање општествени кампањи во училиште или онлајн,
- активности за еднаквост, интеграција или заштита на животната средина.

Важно е овие иницијативи да не бидат наметнати „од горе“, туку да се создаваат заедно со младите. На тој начин, тие учат одговорност, планирање, соработка и комуникација – клучни компетенции не само за демократијата, туку и за секојдневниот живот.

2.3 Рефлексија и одржливост на ставовите

Последниот, а воедно и најважен елемент на образованието за солидарност е рефлексијата. Таа определува дали преживеаното искуство ќе се претвори во став. Рефлексијата може да има различни форми:

- групни разговори по проектните активности,
- водење дневници за учење,
- анализирање на емоции, тешкотии и успеси,
- поврзување на искуството со лични и општествени вредности.

Систематското воведување вакви моменти на пауза за рефлексија им овозможува на младите подлабоко да го разберат значењето на своите акции, да ги забележат промените во себе и во околината и да преземаат понатамошни чекори – веќе не како задача, туку како внатрешна потреба.

Образовна практика – Што функционира?

Ефикасното образование за солидарност:

- се базира на соработка помеѓу училиштата и општествените организации,
- ги вклучува мислењата на младите на секоја фаза од активноста,
- обезбедува простор за експериментирање и правење грешки,
- ги поврзува локалните контексти со глобалните предизвици,
- ангажира различни форми на изразување: филм, подкаст, театар, социјални медиуми.

Важна улога имаат и „сојузите на солидарност“ – мрежи на соработка помеѓу едукатори, активисти, ученици и локални институции. Нивната цел не е само спроведување на поединечни проекти, туку и градење долгорочни односи и заедници за учење.

Едукаторот како придружник во процесот

Во пристапот заснован на солидарност, едукаторот не делува како експерт со готови одговори. Неговата улога повеќе наликува на водич – некој што создава услови за учење, го поддржува процесот, обезбедува емоционална безбедност и инспирира истражување. Важно е едукаторот исто така да биде подготвен за само-рефлексија, да работи на сопствените предрасуди и да остане отворен кон различните искуства на младите.

Заклучок

Социјалната солидарност како образовна практика е повеќе од само предмет или тема за дискусија – таа е пристап што може да продере во сите области на образовниот живот. Учењето солидарност значи не само разбирање на проблемите на другите, туку пред сè создавање реалност во која никој не е оставен зад себе. Тоа е предизвик, но и голема можност да се одгледа генерација подготвена да гради општество засновано на соработка, емпатија и социјална правда.

ПОГЛАВЈЕ 3:

ПРАКТИКУВАЊЕ СОЛИДАРНОСТ ВО ОБРАЗОВАНИЕТО – АЛАТКИ, ИНСПИРАЦИИ И ПРАКТИЧНИ ПРИМЕРИ

3.1 Едукација за солидарност во пракса – клучни претпоставки

Спроведувањето на социјалната солидарност во образованието не е само прашање на вредности, туку и на секојдневни практики. За солидарноста да се доживее, таа мора да биде видлива, опиплива и реална. Ова значи, меѓу другото, создавање образовна средина во која младите:

- учат соработка и одговорност,
- имаат влијание врз својата околина,
- откриваат примери на про-социјални акции,
- се охрабруваат да размислуваат и дејствуваат за општото добро.

Во овој дел од поглавјето, ги претставуваме трите главни столба на практиката на солидарност во образованието:

Столб I: Релации

Градење култура на поддршка и доверба во групата.

Практични примери:

кругови за разговор, медијација меѓу врсници, таторство меѓу врсници.

Столб II: Искуство

Ангажирање во активности во заедницата и волонтирање.

Практични примери:

проекти водени од ученици, кампањи фокусирани на солидарност и акции за поддршка.

Столб III: Рефлексија

Анализа на искуствата, емоциите и резултатите од активностите.

Практични примери:

алатки како рефлексивни дневници, портфолија за солидарност и колажи на емоции.

Солидарноста како став не е вредност што едноставно може да се „пренесе“.

Тоа бара процеси кои им овозможуваат на младите да истражуваат различни перспективи, да се вклучат во значајни активности и потоа да размислат за сопствените искуства. Само на овој начин младите можат да изградат автентично разбирање на солидарноста, засновано на реално животно искуство и лична мотивација.

3.2 Воведни вежби – Од емпатија до ангажман

Подолу е даден сет од вежби кои едукаторите можат да ги користат во различни фази од работата со младите. Некои од нив имаат за цел да изградат емпатија, додека други се фокусираат на развивање на социјална анализа и планирање на активности.

1

Вежба 1: „Кому му е потешко?“

Цел: Да се подигне свеста за разликите во пристапот до ресурси.

Инструкции:

1. Учениците добиваат улоги кои претставуваат луѓе од различни средини (на пр., дете мигрант, самохрана мајка, ученик со попреченост).
2. Тие читаат животни ситуации (на пр., „Одиш во јавна институција да средиш нешто“) и прават чекор напред само ако нивниот лик реално би можел да дејствува во таа ситуација.
3. По вежбата: Дискусија – Кој остана назад? Зошто? Какво беше чувството? Кои акции би можеле да се преземат за да се намалат овие разлики?

2

Вежба 2: „Солидарност околу мене“

Цел: Идентификување на локални изрази на солидарност.

Инструкции:

1. Младите работат во парови за да идентификуваат форми на поддршка и соработка во нивната околина (на пр., акции за собирање помош во маалото, заеднички фрижидери, локални фондации).
2. Потоа, подготвуваат кратки презентации – „карти на солидарност“ за нивниот реон или општина.
3. Тие исто така можат да поканат гости и претставници на локални иницијативи за помош на средба со класот.

3

Вежба 3: „Ако јас треба да се соочам со ова“ (Анекс 3)

Цел: Развивање на емпатија и чувство на одговорност.

Инструкции:

1. Групите влечат „проблематична ситуација“ (на пр. дигитална исклученост, бездомништво, онлајн омраза).
2. Нивната задача е да подготват 3 можни акции засновани на солидарност – од мали (индивидуални) до поголеми (групни или на ниво на цело училиште) иницијативи.
3. Потоа, ги споредуваат своите идеи со примери од реалниот живот на иницијативи водени од други организации.

4

Вежба 4: „Поштенски картички од иднината“

Цел: Развивање на општествена имагинација и надеж за промена.

Инструкции:

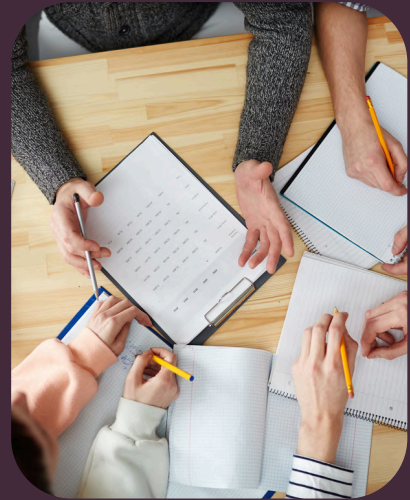
1. Младите замислуваат дека поминале 10 години и нивниот град или населба станал пример за социјална солидарност.
2. Тие ја цртаат или опишуваат оваа визија во форма на поштенска картичка.
3. Потоа, дискутираат во групи што би требало да се случи за оваа визија да стане реалност – и каква улога тие самите би можеле да одиграат за да се оствари.

3.3 Тематски наставни планови

Подолу претставуваме подготвени планови за часови кои можат да се реализираат со млади на различни етапи од образованието. Сценаријата се флексибилни и можат да се прилагодат во зависност од возраста на учесниците, времетраењето на сесијата или локалните потреби.

1

Сценарио 1: „Солидарност или сожалување?“

Тема: Разликата помеѓу помош заснована на заедничка одговорност и милосрдие.

Цели:

- Да се разликуваат концептите на сожалување и солидарност.
- Да се поттикне размислување за етички начини на поддршка на другите.
- Да се зајакне ставот на почит и еднаквост кон луѓето на кои им е потребна поддршка.

Методи: работа во парови, анализа на цитати, пленарна дискусија, лист за рефлексција.

Материјали: цитати/фотографии, лист за рефлексција.

Тек на часот:

1. **Вовед:** Фасилитаторот ја прашува групата која е разликата помеѓу сожалување и солидарност. Клучните зборови се запишуваат на табла.
2. **Работа во парови:** Учениците ги анализираат дадените материјали и го пополнуваат листот за рефлексija.
3. **Пленарна дискусија:** Групите ги споделуваат своите размислувања и заклучоци.
4. **Резиме:** Секој ученик пишува една реченица:

„ЗА МЕНЕ, СОЛИДАРНОСТА ЗНАЧИ...“

2

Сценарио 2: „Млади кои прават разлика“

Тема: Социјални иницијативи водени од млади.

Цели:

- Да се инспирираат младите преку акции на нивните врсници
- Да се развијат вештини за планирање на проекти
- Да се поттикне чувство на активност и ангажираност

Методи: бура на идеи, анализа на случаи, проектна работа, презентација.

Материјали: описи на иницијативи, лист за планирање на проекти, материјали за цртање или дигитални алатки.

Тек на часот:

1. **Инспирација:** Примери на иницијативи водени од млади
2. **Бура на идеи:** Кои проблеми ги гледаат младите околу себе?
3. **Проектна работа:** Групите планираат свои иницијативи
4. **Создавање мини-кампањи**
5. **Презентација и рефлексција**

3

Сценарио 3: „Моето училиште, моето место“

Тема: Идентификување на бариери и спротивставување на исклучувањето во училишната средина.

Цели:

- Да се идентификуваат простори и ситуации на исклучување
- Да се зајакне чувството на заедничка одговорност за атмосферата во училиштето
- Да се охрабрат акции кои ја поддржуваат интеграцијата

Методи: истражувачки прошетки, мапирање, планирање.

Материјали: распоред/мапа на училиштето, листови за набљудување, лист за планирање.

Тек на часот:

1. Вовед: Дискусија за тоа што го прави училиштето инклузивно за сите
2. Истражувачка прошетка: Учениците ги документираат своите набљудувања
3. Мапирање и дискусија
4. Планирање на активности
5. Презентација и рефлексija

4

Сценарио 4: „Круг на емпатија“

Тема: Активно слушање и изразување емоции

Цели:

- Да се изгради безбедна и поддржувачка атмосфера
- Да се развие емпатија
- Да се практикува внимателно слушање

Методи: кругови за раговор, картички со емоции, работа во парови

Материјали: картички со емоции, предмет за зборување

Тек на часот:

1. **Вовед:** Објаснување на правилата на кругот
2. **Загревање:** Учениците влечат картички со емоции
3. **Разговор во круг** (еден по еден секој учесник споделува)
4. **Активност во парови**
5. **Резиме**

5

Сценарио 5: „Солидарност онлајн“

Тема: Дигитална солидарност и онлајн одговорност.

Цели:

- Да се препознаат онлајн феномени
- Да се поттикнат одговорни ставови
- Да се создаде кодекс на солидарност за онлајн однесување

Методи: анализа на случаи, групна работа, поставување правила.

Материјали: примери на онлајн случаи, шаблон за кодекс на однесување.

Тек на часот:

1. **Почеток:** Анализа на пример - коментар
2. **Анализа на случаи:** Учениците дискутираат сценарија во групи
3. **Пленарна дискусија**
4. **Креирање дигитален кодекс на солидарност**
5. **Резиме и објавување**

6

Сценарио 6: „Училиште отворено кон другите“

Тема: Соработка со бегалци и лица со мигрантско искуство.

Цели:

- Да се изгради емпатија кон мигрантите
- Да се осветат стереотипите
- Да се осмислат активности за интеграција

Методи: средба со гостин, културни работилници.

Материјали: мултимедијални материјали, лист за рефлексija, камера/телефон.

Тек на часот:

1. **Вовед:** Асоцијации на зборот „бегалец“
2. **Средба со гостин**
3. **Индивидуална рефлексija:** Учениците пополнуваат лист за рефлексija
4. **Интегративни работилници**
5. **Проект:** „Гостопримството значи...“
6. **Резиме и предлози за понатамошни активности**

3.4 Алатки за поддршка на работата на едукаторот

Добро осмислената едукација за солидарност бара не само знаење и емпатија, туку и конкретни алатки. Подолу претставуваме дополнителни ресурси и идеи кои можат да ја збогатат секојдневната образовна практика:

Алатка	Функција	Практични примери
Игри за донесување одлуки	Развивање критичко мислење	Игра за прераспределба на ресурси во училиницата
Биографски работилници	Градење идентитет и самоспознавање	Креирање животни временски линии, колажи на идентитетот
Долгорочни проекти	Зајакнување на ставови и компетенции	Иницијатива за солидарност – едномесечен младински проект
„Движечки прашања“	Поттикнување дискусија и мислења	Младите се движат низ просторијата според нивните одговори на прашања за вредности

3.5 Интегрирање на солидарноста во наставната програма

Интегрирањето на теми поврзани со солидарноста во наставната програма може да се реализира и преку интердисциплинарни проекти и тематски патеки. Примери:

- **Интердисциплинарен проект „Заедница“** (странски или мајчин јазик + општествени науки + информатика): учениците креираат социјална кампања за промовирање на избрана општествена вредност.
- **Недела на солидарност:** серија часови фокусирани на различни форми на поддршка на другите, со завршна изложба на ученички трудови.

- **Учење преку проекти користејќи елементи на креативно решавање на проблеми (Design thinking):** учениците идентификуваат проблем во својата заедница и заеднички развиваат можни решенија.

3.6 Препораки за едукаторите

Исто така, вреди да се имаат предвид неколку дополнителни совети:

- вклучете ги младите во процесот на планирање – нека ги создаваат заедно правилата, целите и методите.
- размислете за различни стилови на учење – не секој се чувствува пријатно со дебати или презентации. Вклучете елементи на визуелна уметност, фотографија или движење.
- оценувајте ги резултатите не само преку тестови, туку и преку набљудување на ставови, користење на дневници за рефлексija и спроведување социјални евалуации.
- барајте партнерства – поканете локални лидери, невладини организации, повозрасни лица и луѓе со бегалско или мигрантско искуство.

3.7 Резиме

Вежбањето солидарност во образованието не подразбира еднократни гестови или дополнителни проекти. Тоа е долгорочен процес на градење училишна култура заснована на емпатија, заедничка одговорност и социјална правда.

Добро осмислени активности, мементи за рефлексивност со учениците, отвореност кон различностите и локално ангажирање ја претвораат солидарноста од апстрактна идеја во конкретно искуство што ги менува и младите и нивната средина.

Едукацијата за солидарност учи дека сите сме дел од заедницата и дека нашите постапки – дури и најмалите – се важни. Во време на поларизација, неизвесност и општествени кризи, ова е една од најважните лекции што училиштето може да ѝ ја понуди на младата генерација.

Градењето простор втемелен на солидарност е процес кој бара време, посветеност и храброст. Но, тоа е исто така процес што и' дава длабока смисла на едукацијата и нуди надеж за поправедно, поемпатично и поотпорно општество.

ПОГЛАВЈЕ 4:

ИРСКИ МЕТОД ЗА ЗАЈАКНУВАЊЕ НА СОЦИЈАЛНАТА СОЛИДАРНОСТ

4.1 Вовед во ирскиот контекст

Ирска, земја со богата историја на миграции и општествени промени, има развиено иновативни пристапи за градење социјална солидарност меѓу младите. Како одговор на предизвиците поврзани со расизмот, социјалното исклучување и предрасудите кон малцинските групи, младинските организации, училиштата и социјалните институции спроведуваат програми насочени кон поттикнување емпатија, заедничка одговорност и граѓански ангажман.

Тука на социјалната солидарност се гледа не само како на вредност, туку и како активен општествен став, поддржан преку едукативни активности, проекти базирани во заедницата и локални иницијативи. Овие програми се реализираат во училишта и младински центри во градови како Даблин, Лимерик и Корк, промовирајќи култура на соработка, инклузија и дијалог.

4.2 Три клучни компоненти на методот за социјална солидарност

Во ирскиот контекст, три главни области на дејствување се појавија како основа на Методот за социјална солидарност:

1

Рана дијагностика и превентивни акции против предрасуди

Целта на овој пристап е да се идентификуваат потенцијални ситуации каде што може да се појави нетолеранција или исклучување (на пр. говор на омраза, стереотипи за мигрантите). Наместо казнување на младите за „проблематично однесување“, се применуваат едукативни активности:

- **Во училиштата:** работилници за стереотипи и различност водени од врсници и интеркултурни едукатори.
- **Во младинските центри:** сесии за раскажување приказни со луѓе со мигрантско искуство.
- **На локално ниво:** организации како Youthreach спроведуваат превентивни едукативни активности кои ги поврзуваат младите од различни средини.

Како да го примените ова во вашето опкружување?

- Набљудувајте го однесувањето на младите кое може да укажува на предрасуди.
- Поддржете ги врсничките лидери во промовирање на еднаквост и емпатија.
- Воспоставете партнерства со организации кои се специјализирани за образование против дискриминација.

2

Програми за возобновување на заедницата и градење одговорност

Кога веќе се случило исклучување или дискриминација, се воведуваат возобновувачки активности, често во форма на заеднички проекти и врсничка медијација:

- Програми за возобновување на правдата, каде што младите преземаат одговорност за своите постапки кон малцинските групи.
- Врсничко менторство – поврзување на млади со различно потекло за да се надминат предрасудите.
- Социјални проекти (на пр. заедничко реновирање на јавни простори, социјални кампањи).

Како да го примените ова во вашето опкружување?

- Создадете безбедна и поддржувачка средина за дискусија на тешки теми поврзани со исклучување и предрасуди.
- Изградете возобновувачки односи преку дијалог, соработка и групни активности меѓу младите и оние кои доживуваат исклучување.
- Вклучете ги младите во социјално одговорни иницијативи кои развиваат емпатија и чувство на заедништво.

3

Партиципативни и интегративни проекти кои ја градат солидарноста

Клучен елемент на методот е заедничкото дејствување за општо добро. Учесниците учат соработка и меѓусебна поддршка преку:

- Заеднички настани: интеркултурни фестивали, спортски лиги кои обединуваат млади од различни средини.
- Социјални иницијативи: проекти за социјално претприемништво, волонтерска работа.
- Едукативни активности: креирање информативни кампањи за социјално исклучување и начини за негово спречување.

Како да го примените ова во вашето опкружување?

- Идентификувајте локални потреби кои можат да станат почетна точка за заедничко дејствување.
- Вклучете ги младите во планирање и спроведување на проектот за да го зајакнете нивното чувство на активно учество.
- Планирајте како ќе го измерите влијанието на проектот врз односите и кохезијата во локалната заедница.

4.3 Методот за социјална солидарност како системски модел

Ирскиот пристап се заснова на системски модел кој интегрира формално, неформално и образование насочено кон заедницата. Неговите клучни принципи вклучуваат:

- градење мостови меѓу училиштата, младинските организации и локалните заедници.
- развивање на социјални и граѓански компетенции преку искусвено учење.
- работа со основни вредности: емпатија, социјална правда и одговорност.

Овој метод се применува во различни средини: училишта, невладини организации и центри за образование на возрасни. Благодарение на својата флексибилност, може да се прилагоди на различни културни контексти, локални ресурси и специфични потреби на секоја група.

4.4 Заклучоци и релевантност за Европа

Методот за социјална солидарност се усогласува со европските приоритети:

- **Стратегија на ЕУ за млади (2019–2027)** – зајакнување на учеството, еднаквоста и граѓанскиот ангажман.
- **Европски корпус за солидарност** – волонтирање и социјално дејствување како форма на неформално образование.
- **Граѓанско и интеркултурно образование** – поддршка на наставниците и едукаторите во креирање инклузивни програми.
- **Вредности на Повелбата за основни права на ЕУ** – промовирање достоинство, еднаквост и почит кон различноста.

Ирскиот модел покажува колку е важно да се комбинира теоријата со праксата – вклучувајќи ги младите не само во дискусии, туку и во активности кои ѝ користат на нивната заедница.

Со пренесување на овој метод во други европски контексти, станува можно да се изградат силни, интегрирани младински заедници засновани на соработка, солидарност и заедничко дејствување за социјална правда.

ПОГЛАВЈЕ 5:

СОЛИДАРНОСТ СО МЛАДИ СО МИГРАНТСКО И БЕГАЛСКО ИСКУСТВО

5.1 Миграцијата како предизвик и можност за училишната заедница

Сè поголемиот број млади со мигрантско и бегалско искуство е реалност која бара не само организациски одговори, туку пред сè одговор заснован на солидарност. Во овој контекст, солидарноста значи повеќе од интеграција – се работи за создавање заеднички простор каде секој млад човек, без оглед на неговата миграциска историја, може да биде ко-креатор на социјалниот и образовниот живот.

Младите со мигрантско искуство се разнородна група. Некои дошле со своите родители во потрага по подобар живот, други избегале од насилство, војна или прогон. Некои се родени во земјата, но сепак се перципирани како „различни“. За многумина од нив заедничко е искуството на транзиција, промена и често изгубено чувство на сигурност.

Важно е овие млади да се гледаат не само низ призмата на недостатоци (како јазични бариери или потешкотии во адаптацијата), туку и низ нивниот потенцијал: повеќејазичност, адаптабилност, психолошка отпорност и интеркултурни компетенции. Социјално солидарна средина е онаа која ги препознава и развива овие силни страни со грижа и почит кон приказната на секој поединец.

5.2 Поддршка преку солидарност – потреби и добри практики

За образованието навистина да стане простор на заедништво, мора да се заснова на свесно дејствување. Подолу се клучните области на поддршка за млади со мигрантско искуство, спроведени во духот на солидарност:

- **Безбедно присуство**

Ова не значи само формално прифаќање во заедницата, туку вистинска инклузија – добредојде, запознавање, објаснување на правилата и покана за учество во заеднички активности.

- **Јазична поддршка**

Солидарната заедница не очекува веднаш јазична перфекција од новодојденецот. Таа го олеснува комуницирањето преку превод, врсничка поддршка и дозвола за користење на мајчиниот јазик во фазата на адаптација.

- **Интеркултурен дијалог**

Разбирањето и прифаќањето на културните разлики е суштинско за градење чувство на заедништво. Потребно е наставниците и учениците да добијат поддршка за развивање интеркултурна подготвеност.

- **Заедничка одговорност наместо грижа**

Поддршката треба да се нуди со почит, овозможувајќи простор за независност, носење одлуки и правење грешки. Ова е солидарност базирана на партнерство, а не патернализам.

- **Вклучување на семејствата**

Семејствата на младите со мигрантско искуство често се занемарени. Но заедницата се протега надвор од училницата или групата. Вреди да се поканат родителите да ко-креираат настани, средби и ресурси.

5.3 Солидарност во акција – вежби и практики

Вежба 1

"Наш заеднички простор"

Цел: Градење чувство на припадност во класот или групата.

Упатства:

Учениците креираат мапа на нивното образовно опкружување како заеднички простор. Тие ги обележуваат местата кои ги чувствуваат како „наши“ – пријателски, отворени, каде што можат да бидат свои. Потоа ги идентификуваат местата кои бараат промена (на пр. „тука никој не зборува со нас“, „се плашине да зборуваме на нашиот јазик тука“).

Резултат:

Младите откриваат дека заедницата не се однесува само на физичкиот простор – туку и на односите, правилата и секојдневната комуникација.

Студија на случај

„Нашиот заеднички простор“

Во едно основно училиште во Варшава беше создадена „Група за поддршка на нови ученици“, составена од постари ученици.

Нивната задача беше да ги поддржат врсниците со мигрантско искуство во првите недели на училиште: да им го покажат училиштето, да понудат јазична помош и да им прават друштво за време на одморите.

Резултат:

Новите ученици побрзо се адаптираа, се чувствуваа „видени“, а членовите на групата за поддршка пријавија зголемена отвореност и разбирање на културните разлики.

Совети за имплементација:

- Креирањето на ваква група може да биде дел од ученичкиот совет.
- Препорачливо е ученичките лидери да поминат обука за комуникација и интеркултурна сензитивност.
- Иницијативата може да биде поддржана од наставници, но треба да биде водена од учениците.

5.4 Интеркултурна подготвеност како секојдневна практика на солидарност

Секојдневната подготвеност за покажување солидарност кон млади со мигрантско искуство не е програма – тоа е навика на дејствување, присутна за време на одморите, на час и во меѓусебната интеракција.

Ова вклучува:

- Поставување прашање: „Дали ти е сè јасно?“ – наместо претпоставување дека е така.
- Вклучување на мигрантската перспектива во содржината на наставата, на пример при дискусија за современата европска историја.
- Признавање на празници, јазици и традиции на различни групи не како куриозитети, туку како еднаков дел од културата на училиштето.

Солидарноста, во овој смисол, не се однесува на помош на „другите“ – туку на градење заедница во која секој има право да припаѓа.

5.5 Резиме – Солидарноста како основа на разновидна заедница

Образовната институција не е само место за учење – таа е лабораторија на општеството. А општество кое има цел да биде праведно мора да се гради на солидарност која ја прифаќа различноста.

• • • Кога станува збор за младите со мигрантско искуство, солидарноста не е само одговор на проблеми, туку свесна одлука за ко-креирање на отворена, безбедна и пријателска средина. Едукаторите тука играат клучна улога – не како „решавачи на проблеми“, туку како обликувачи на секојдневниот живот, каде различноста се гледа како сила, а не како пречка.

ПОГЛАВЈЕ 6:

РАЗВОЈ НА ЕДУКАТОРИ И ГРАДЕЊЕ КУЛТУРА НА СОЛИДАРНОСТ ВО ОБРАЗОВАНИЕТО

6.1 Едукаторот како лидер на солидарноста – улога и предизвици

Поддршката на социјалната солидарност меѓу младите не е можна без ангажирани и самосвесни едукатори. Наставниците, менторите, тренерите и фасилитаторите не се само пренесувачи на знаење – тие се водичи кон вредности, моделираат социјални односи и ја обликуваат групната клима. Нивната подготвеност за рефлексивност, внимателност и соработка е клучна за тоа дали солидарноста ќе стане вистинско образовно искуство.

Работата како едукатор во оваа област значи постојан раст. Таа бара храброст да се постават прашања како:

- Дали ги препознавам механизмите на исклучување во мојата група?
- Кои обрасци ги пренесувам – свесно или несвесно?
- Како реагирам на ситуации на нееднаквост или рамнодушност?

Солидарноста во образованието започнува со свесност за сопствената улога и подготвеност да се биде дел од промената – не само коментатор на истата.

6.2 Градење култура на солидарност во рамките на образовниот тим

Зајакнувањето на социјалната солидарност кај младите не може да се потпира само на индивидуални активности. Потребна е заедничка работна култура во рамките на образовниот тим, заснована на заедничка одговорност, дијалог и заедничко планирање на образовните процеси.

Елементи на култура заснована на солидарност во училиште или институција:

- Заедничко утврдување на правила за реагирање на насилство, исклучување и изолација.
- Споделување добри практики, на пример преку „банка на солидарни активности“.
- Создавање простор за рефлексija: кругови на едукатори, менторство, интердисциплинарни средби.
- Планирање проектни активности со вклучување на целата заедница – ученици, родители и локални партнери.

Важно е едукаторите да не останат сами со одговорноста за „предавање вредности“. Солидарноста е колективна задача – вклучително и во рамките на образовниот тим.

6.3 Алатки за поддршка на личниот развој на едукаторите

При работа на солидарноста, особено корисни се алатките кои ги поддржуваат едукаторите во развојот на рефлексивност, социјални компетенции и системска свесност. Подолу се избрани неколку предлози:

Алатка	Функција	Пример за употреба
Дневник за рефлексивност	Развивање на свеста за сопствените постапки и ставови	Белешки по часовите: „Што се случи?“, „Кои вредности беа присутни?“, „Што можам да подобрам?“ (шаблон за рефлексивност во прилог)
Круг на едукатори	Зајакнување на односите и учење од врсници	Месечни состаноци: една личност споделува практика, другите поставуваат прашања
Меѓуинституционален надзор	Продлабочување на рефлексивноста за комплексни случаи	Анализа на тешки ситуации со доверливост и взаемна почит
Самопроценка на солидарноста	Идентификување на силни страни и области за развој	Анкета: „Како реагирам на исклучување?“, „Дали забележувам нееднаквости?“, „Дали поттикнувам заедничко одлучување?“

6.4 Работилница за едукатори: „Солидарноста како практика“

Едноставен предлог за работилница за образовниот тим, која може да се реализира за време на состанок на персоналот, ден за обука или сесија на професионална мрежа за учење.

Цел: Да се продлабочи разбирањето за тоа што значи социјалната солидарност во контекстот на образованието и како таа може да се негува во секојдневната практика.

1

Вовед

- Мини-предавање или видео за социјалната солидарност (на пр. извадок од социјална кампања).
- Воведен круг: „Што значи солидарност за мене“

Вежба: „Карта на предизвици“

- Групите креираат мапа на ситуации во нивната средина кои бараат солидарност (на пр. осаменост кај младите, сиромаштија, тензии меѓу врсници).
- Потоа генерираат предлози за дејствување.

2

3

Рефлексија: „Ако солидарноста беше нашето водечко начело...“

Учесниците ги пополнуваат почетните реченици како: „Во нашата солидарна група...“, „Би сакал/а...“, „Ни треба...“

Заклучок и планирање

- Договорарење за една активност која секој едукатор ќе ја спроведе во наредниот месец.
- Размена на контакт информации и покана за продолжување на соработката.

4

Крајни заклучоци и препораки

Што ни покажува овој водич?

1.

Социјалната солидарност не е еднократна акција, туку став и процес.

Нејзиното градење бара време, доследност и заедничка ангажираност – и од младите и од едукаторите.

2.

Едукацијата за солидарност започнува со секојдневниот живот.

Не мора да биде спектакуларна – може да значи внимателно слушање, споделување одлуки, забележување потреби и реагирање кога ќе забележиме социјално исклучување.

3.

Солидарноста има многу димензии:

Од врснички релации и меѓугенерациска соработка до еколошко и глобално делување.

4.

Младите имаат потреба од простор за заедничко креирање, а не само учество.

Највлијателни се иницијативите во кои младите заедно со возрасните ги осмислуваат, спроведуваат и оценуваат активностите.

5.

Системскиот пристап ја зголемува ефективноста.

Солидарноста не треба да биде додаток во наставната програма – таа треба да е вткаена во културата на училиштето, организацијата или едукативната средина.

Препораки за едукатори

- **Препознајте ја важноста на вашите постапки.** Дневните гестови на солидарност во групата имаат моќ да обликуваат ставови за целиот живот.
- **Грижете се за сопствените ресурси.** Рефлексијата, тимската поддршка и професионалниот развој не се привилегии – тие се неопходни за квалитетна работа.
- **Вклучете ги младите во заедничко донесување одлуки.** Прашајте ги за нивните мислења, потреби и идеи – не само во проекти, туку и во секојдневните прашања.
- **Внесете ги вредностите во секојдневниот јазик.** Кажувајте работи како: „Ние сме група што се поддржува меѓусебно“, „Тука никој не е напуштен“, „Секој глас е важен“.

Препораки за институции

- **Обезбедете простор за солидарност.** Планирајте активности кои поттикнуваат заемност, заедничка одговорност и ангажман.
- **Поддржете ги наставничките тимови.** Овозможете размена на практики, организирајте заеднички обуки и негувајте култура на тимска работа.
- **Соработувајте со локални партнери.** Вклучете невладини организации, родители и културни институции. Солидарноста се гради заеднички.
- **Вклучете ја солидарноста во развојните стратегии.** Не станува збор само за граѓанско образование – таа е основа на модерно и силно училиште.

БИБЛИОГРАФИЈА

1. Autpost Academy. (2023). Method 1: Social Solidarity [materiał edukacyjny w ramach projektu EU Youth Workers Alliance].
2. Brookfield, S. D. (2017). *Becoming a Critically Reflective Teacher*. San Francisco: Jossey-Bass.
3. Council of Europe. (2016). *Competences for Democratic Culture: Living together as equals in culturally diverse democratic societies*. Strasbourg: Council of Europe.
4. Council of Europe. (2018). *Reference Framework of Competences for Democratic Culture (RFCDC)*. Strasbourg: CoE Publishing.
5. Council of the European Union. (2000). *Charter of Fundamental Rights of the European Union*. Official Journal of the European Communities.
6. Durkheim, É. (2008). *O podziale pracy społecznej*. Warszawa: PWN. (oryg. wyd. 1893)
7. European Commission. (2017). *Language Teaching and Learning in Multilingual Classrooms*. Brussels: Publications Office of the European Union.
8. European Commission. (2018). *EU Youth Strategy (2019–2027)*. Retrieved from <https://youth.europa.eu>
9. European Commission. (2022). *European Solidarity Corps Guide*. Retrieved from <https://europa.eu/youth/solidarity>
10. Freire, P. (2006). *Pedagogika uciśnionych* (tłum. M. Rabij). Warszawa: Instytut Wydawniczy Książka i Prasa.
11. Grzymała-Moszczyńska, H. (red.) (2011). *Gość/inność. Jak pomagać dzieciom z doświadczeniem migracji*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
12. Kaczmarek, Ł. (2021). *Młodzież z doświadczeniem migracji w polskiej szkole: między wyzwaniem a zasobem*. Warszawa: Fundacja Centrum Edukacji Obywatelskiej.
13. Kozakiewicz, M. (2013). *Nauczyciel jako lider zmiany społecznej*. Warszawa: Wydawnictwo FRSE.
14. Krajewski, J. (2014). *Edukacja obywatelska i społeczna młodzieży. Modele i praktyki europejskie*. Kraków: Impuls.
15. Mezirow, J. (2000). *Learning as Transformation: Critical Perspectives on a Theory in Progress*. San Francisco: Jossey-Bass.
16. OECD. (2018). *The Resilience of Students with an Immigrant Background*. Paris: OECD Publishing.
17. OECD. (2022). *Teaching as a Knowledge Profession: Studying Pedagogical Knowledge across Education Systems*. Paris: OECD Publishing.

18. Rodriguez-Izquierdo, R. M. (2018). Intercultural Competence and Education of Refugee Youth: Challenges and Responses. *Intercultural Education*, 29(5–6), 635–652.
19. Souto-Manning, M. (2016). *Multicultural Teaching in the Early Childhood Classroom: Approaches, Strategies, and Tools*. New York: Teachers College Press.
20. UNESCO. (2019). *Framework for Educators: Transformative Education for Sustainable Development and Global Citizenship*. Paris: UNESCO.
21. UNHCR. (2021). *Teaching About Refugees: Guidance on working with refugee children in schools*. Geneva: United Nations High Commissioner for Refugees.

АНЕКС 1:

КАРТИЧКА ЗА РЕФЛЕКСИЈА НА УЧЕНИКОТ

Пополни ја оваа картичка по завршувањето на часот или проектна активност. Застани на момент и размисли за твоето искуство.

1. Што се случи на денешниот час?

(Опиши ги најважните моменти, теми, ситуации кои ги запомни)

.....

.....

.....

.....

.....

2. Кои емоции ги доживеав?

(Означи или наведи ги чувствата што се појавија – позитивни и тешки)

.....

.....

.....

.....

.....

3. Што научив за себе? За другите?

(Размисли што откри преку овие активности – за себе или за твоите односи со другите)

.....

.....

.....

.....

.....

4. Што ме изненади?

(Дали нешто беше ново, неочекувано, инспиративно за тебе?)

5. Што би сакал/а да направам поинаку следниот пат?

(Можеби нешто што можеш да подобриш, да пробаш поинаков пристап, нешто да кажеш?)

6. Кои акции на солидарност можам да ги направам по часот?

(Размисли за конкретни гестови или активности што можеш да ги направиш во твојата заедница)

АНЕКС 2:

УЛОГИ ЗА ВЕЖБАТА „КОМУ МУ Е ПОТЕШКО?“

Упатства за фасилитаторот и учесниците

Оваа активност има за цел да развие емпатија и разбирање на разликите во пристапот до права, услуги и животни можности во зависност од социјалната ситуација на поединецот. Учесниците преземаат различни улоги и одговараат на описи на животни ситуации од перспектива на нивниот лик.

Тек на активноста:

- 1** Секој учесник извлекува или добива една картичка со опис на лик.
- 2** Фасилитаторот чита последователни животни ситуации.
- 3** По секоја ситуација, учесниците размислуваат дали нивниот лик би се справил лесно, тешко или многу тешко со таа ситуација.
- 4** Учесниците се подредуваат (или прават чекор напред/назад), создавајќи „симулација на социјална дистанца“ за тоа кој би бил најблиску или најдалеку од целосно учество во дадената ситуација.

КАРТИЧКИ СО ЛИКОВИ

Дете бегалец (возраст: 12 години)

- Тој/Таа допрва учи полски јазик.
- Живее во центар со своето семејство.
- Не го познава добро градот ниту правилата на живот во Полска.

Лице со ограничена подвижност (возраст: 28 години)

- Тој/Таа се движи во инвалидска количка.
- Самостоен/на, но му/и е потребен пристап до простори без бариери.
- Често се соочува со проблеми со транспортот и достапноста на услугите.

Старо лице (возраст: 76 години)

- Тој/Таа живее сам/а.
- Има проблеми со слухот и видот.
- Не користи интернет и нема паметен телефон.

Самохрана мајка (возраст: 35 години)

- Таа работи со скратено работно време.
- Има финансиски потешкотии.
- И недостасуваат време и поддршка во грижата за детето.

ЛГБТ+ лице (возраст: 19 години)

- Отворен/а за својот идентитет, но доживува дискриминација на училиште.
- Живее со семејството, кое не го/ја прифаќа.

Лице кое работи со лоши услови во договорот (возраст: 30 години)

- Нема право на платен одмор или боледување.
- Нема стабилен приход ниту социјално осигурување

Лице со искуство на бездомништво (возраст: 45 години)

- Моментално живее во прифатилиште.
- Нема лични документи или пристап до банкарска сметка.
- Се соочува со тешкотии во наоѓање работа и пристап до здравствена заштита.

Ученик од мало гратче (возраст: 17 години)

- Патува до училиште повеќе од еден час дневно.
- Нема пристап до приватни часови или воннаставни активности и има ограничен пристап до интернет.

Листа на животни ситуации за читање

1. Посета на институција за средување документи.
2. Наоѓање работа или интервју за работа.
3. Закажување преглед кај доктор онлајн.
4. Учество на културен настан (на пр. кино, театар).
5. Наоѓање стан за изнајмување.
6. Користење јавен превоз.
7. Пријавување проблем во администрација или полиција.
8. Средување банкарски работи.
9. Далечинско учење или следење онлајн курс.
10. Полагање испит или упис во училиште/факултет.

АНЕКС 3:

ФОРМУЛАР ЗА ВЕЖБАТА „АКО ТОА БЕШЕ МОЈ ПРОБЛЕМ...“

Опис на вежбата:

Учесниците извлекуваат еден социјален проблем и се обидуваат да осмислат реални решенија од различни перспективи: лична, тимска и инспирирани од акции на други луѓе или институции.

Опис на проблеми:

1

Омраза и вербално насилство на интернет

Коментарите под фотографијата на ученикот содржат навредливи коментари за неговиот изглед. Наставниците не реагираат, а врсниците молчат или се преправаат дека тоа е „шега“.

2

Недостаток на пристап до образование за деца од сиромашни семејства

Некои деца немаат пари за учебници, компјутери или приватни часови. Се чувствуваат помалку вредни и го напуштаат училиштето затоа што не можат да го следат темпото на останатите во класот.

3

ЛГБТ+ младите не се чувствуваат безбедно на училиште

Ученикот е нехетеронормативна личност и оттогаш доживува исклучување. Наставниците не знаат како да реагираат, а одговорните лица го игнорира проблемот.

4

Постарите лица се исклучени од општествениот живот

Многу постари лица немаат пристап до интернет и не знаат да користат онлајн услуги или информации. Се чувствуваат осамени бидејќи нивните семејства и општеството ги забораваат.

5

Недостаток на места каде што младите можат да го поминуваат слободното време

Во малото гратче нема отворени простори за младите – недостасуваат клубови, простории и безбедни места за дружење. Младите ги бркаат од населбите и плоштадите.

6

Архитектонски пречки за лицата со попреченост

Училиштето нема лифт или пристапни рампи. Лицата кои користат инвалидска количка не можат да посетуваат часови во други училници, ниту да одат со другите во кино или кафеана.

7

Менструална сиромаштија / недостаток на пристап до хигиенски производи

Некои ученички изостануваат од училиште затоа што не можат да си дозволат влошки или тампони. Во училиштето нема бесплатни производи ниту поддршка.

8

Недостаток на пристап до психолошка помош

Ученикот е во криза, но во училиштето нема психолог, или пристапот е ограничен на 10 минути еднаш месечно. Родителите не можат да обезбедат приватна стручна помош.

9

Лица со мигрантско искуство се чувствуваат отугено

Нов ученик од Украина не го зборува добро јазикот и не го разбира училишниот систем. Изолиран е од разговорите и одделението се однесува со него со дистанца.

10

Осаменост кај младите и недостаток на вистински пријателства

Многу ученици чувствуваат дека немаат со кого да разговараат. Разговорите се површни, а односите се базираат на притисокот да се биде „кул“ на социјалните мрежи.

11

Недостаток на почит кон луѓето со „невидливи“ професии

Чистачката во училиштето ги чисти училниците секој ден, но никој не ја поздравува. Некои ученици се однесуваат со потценување, па дури и се потсмеваат.

12

Родови стереотипи кои ги ограничуваат можностите на девојчињата и момчињата

Девојчињата се обесхрабруваат да изучуваат природни науки, а момчињата не можат да изберат танцување или чување деца без да слушнат коментари како „тоа не е машки“.

13

Недостаток на еколошка свест и последиците од климатските промени

Младите не знаат какво влијание имаат нивните секојдневни избори (на пр. транспорт, храна, отпад) врз планетата. Во училиштето, темата за климата се третира маргинално.

14

Религиозна или расна дискриминација на јавно место

Млада муслиманка со марама е исмејувана во автобус. Никој не реагира – ниту патниците, ниту возачот, кој го гледа целиот настан.

15

Присилување на младите да учествуваат во активности со кои не се согласуваат

Учениците се принудени да учествуваат на училишен собир од политичка или верска природа, дури и ако не се согласуваат.

16

Недостаток на еднаков пристап до воннаставни активности и екскурзии

Некои ученици не одат на екскурзии бидејќи нивните семејства не можат да платат. Никој не зборува за тоа во класот – тоа е табу тема.

17

Високи цени на билети за јавен превоз за ученици

Ученикот секојдневно патува до училиште и троши значителен дел од својот џепарлак на билети. Ако ја заборави ученичката легитимација, се соочува со финансиска казна.

18

Недостаток на поддршка за деца и млади кои живеат во семејно насилство

Ученикот доаѓа тажен и повлечен, но никој не прашува зошто. Не им верува на возрасните и не знае каде да побара помош.

19

Предрасуди кон луѓе кои доживуваат бездомништво

Луѓето поминуваат покрај бездомниците без збор, без да ги погледнат во очи. Често им се вели дека тоа е „нивна вина“, без разлика на причината за нивната ситуација.

20

Недостаток на можности за младите да имаат вистинско влијание врз одлуките во училиштето или општината

Младите имаат многу идеи, но никој не ги слуша. Училишната управа нема вистински овластувања, а гласот на младите се третира симболично.

Моја идеја (индивидуална):

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Групна идеја (развиена со други учесници):

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Инспирација од акции на други (организации, луѓе, кампањи, настани):

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Резиме: „Што научив?“

.....

.....

.....

.....

.....

.....

АНЕКС 4:

САМОПРОЦЕНКА НА СОЛИДАРНОСТА ЗА ЕДУКАТОРИ

Овој:

Овој лист е наменет за размислување за вашата образовна практика од перспектива на социјалната солидарност. Може да се пополни индивидуално или во група со колеги, на пример за време на наставен совет или работилница.

Прашања за рефлексija:

Кои ситуации на исклучување или неправда ги забележав неодамна меѓу младите или во моето училиште/организација?

.....

.....

.....

.....

.....

Дали им овозможувам на младите да учествуваат во одлучувањето за тоа што правиме и како?

.....

.....

.....

.....

Во кои ситуации покажувам солидарност како едукатор?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Што би сакал/а да подобрам или развијам во мојот пристап при работа со млади во духот на социјалната солидарност?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Идеи за следни чекори/акции:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

